

Mnenje o knjigi »Ideološki konstrukti o cepljenju« avtorice Mateje Črnič

Na predlog predsednice sociološkega društva prof. dr. Aleksandre Kanjuo Mrčela sem pregledala knjigo dr. Mateje Črnič »Ideološki konstrukti o cepljenju«. Predvsem sem želela oceniti, ali knjiga ustreza standardom za znanstveno monografijo z družboslovnega oziroma sociološkega vidika.

Knjiga naj bi po naslovu sodeč obravnavala družbeno relevanten medicinski fenomen, ki sodi tudi v sociološko obravnavo, posebej, ker v zadnjem času vzbuja tako antagonistične razprave in stališča v slovenski družbi. Avtorica v uvodu navaja, da gre za »kritično sociološko analizo cepljenja«, ki naj bi bila po njenem mnenju »glede na njegovo družbeno-politično obremenjenost, ideološke konotacije ter ne nazadnje vpliv, ki ga ima tako za posameznike kot družbo, več kot potrebna« (str.13). Strinjam se z avtorico, da bi bila taka znanstvena razprava potrebna za presejanje neplodnih polemik za in proti cepljenju v javnosti in za razjasnitev nejasnega konflikta med medicinsko stroko, ki zagovarja cepljenje in nasprotniki cepljenja, ki se opirajo na svobodo izbire.

Branje knjige pa pokaže, da je knjiga predvsem poenostavljena kritika cepljenja in ne znanstveno utemeljena sociološka analiza nekega zdravstvenega oz. medicinskega fenomena. Problem knjige je, da ne obravnava tega, kar obljublja, torej temeljnih socioloških in družbenih dilem razmerja med medicino in državljanji, ki se lomi na občutljivem področju cepljenja, ter na še bolj občutljivem področju cepljenja otrok. To ni sociološka analiza s sociološkim epistemološkim pristopom, ampak propaganda proti medicinski propagandi za cepljenje. Zato, da bi imela značaj znanstvenega sociološkega dela, ji manjka temeljni teoretsko-metodološki aparat. Povsem umanjka predstavitev in analiza družbenega in zgodovinskega konteksta, ki ta občutljiv problem umesti v čas in prostor, da bi lahko reflektirali sodobne razprave za in proti. Te razprave bi namreč (med drugim) zahtevale poglobljeno soočenje z družbenim umeščanjem sodobne medicine in njenih kritikov, šele to bi bilo lahko podlaga za ukvarjanje z ideologizacijo diskurzov o sodobni medicini, zlasti o cepljenju. Tudi metodološki okvir dela ni definiran.

Avtorica delo razdeli na dva vsebinska sklopa: Družbeni vidiki medicine in cepljenja in Ideološki konstrukti cepljenja. Niti prvi niti drugi sklop pa ne obravnavata tega, kar v naslovu obetata. Namesto analize družbenih vidikov medicine in cepljenja avtorica v tem sklopu ponuja kratek in poenostavljen pregled Foucaultove teorije diskurza (druge teorije diskurza, kaj šele kritike teh teorij, so povsem odsotne), pri čemer »uporabi« le tisti del teorije diskurza, ki ga lahko uporabi za svoj pristranski prikaz medicinskih diskurzov o cepljenju in o kritikih cepljenja kot ideološke konstrukcije, ki služi utrjevanju družbene moči sodobne medicine. Toda Foucaultova (in podobno druge) teorija diskurza se posveča celotnemu diskurzivnemu polju okrog kake problematike, ne le »eni strani«, npr. tisti, ki naj bi bila družbeno močnejša. Kajti tako »zagovorniki« neke pozicije kot njeni kritiki so-ustvarjajo diskurzivno polje, in podobno tudi ideološke konstrukcije nastajajo na vseh »straneh«. Kritiki cepljenja v njenem delu nastopajo npr. izključno le kot žrtve »medicinskega« diskurza, ki da jih skuša po krivici očrniti. To je seveda že v osnovi pristranski pristop, ki je oddaljen od dejanske znanstvene analize obravnavane problematike.

Še bolj problematičen je drugi obsežnejši vsebinski sklop, ki pod naslovom *Ideološki konstrukti o cepljenju*, predvsem s pomočjo pristranske izbire, navajanja statistik in izjav nasprotnikov cepljenja, polemizira z medicinskimi in farmakološkimi trditvami o učinkovitosti in potrebnosti cepljenja. Avtorica je kot svoj temeljni argument izpostavila prikaz časovnih potekov umrljivosti za razne nalezljive bolezni in na podlagi zbranih podatkov sklepala, da je prišlo do drastičnega upadanja

umrljivosti že pred množično uvedbo cepljenja zoper te bolezni. Od tod sklepa, da je bila množična uvedba cepljenja irelevantna v boju zoper te bolezni. Celó če ugotovitve glede upada umrljivosti empirično držijo, je njen sklep zavajajoč. Kaj pa negativne, zlasti vseživljenjsko pomembne posledice navedenih bolezni pri osebah, ki so preživele bolezni (npr. trajna pohabljenost, telesna ali duševna prizadetost)? Ker pogosto stopa na strokovno področje medicine in farmacije, bi bilo seveda nujno, da tako delo recenzira tudi strokovnjak/inja s tega področja. Tudi to sodi k osnovnim kriterijem znanstvenega dela, predvsem njeni veljavnosti in relevantnosti.

Knjiga naj bi razkrivala ideologije, a je sama pri tem ideološka in navijaška. Sicer avtorica v pripombi (str.12) sama omenja, da se bo »slog pisanja morda komu zdel preveč aktivističen in kot tak neznanstven, saj v znanosti prevladujejo zahteve po vrednotni nevtralnosti. Vendar pa menim, da je potrebno razlikovati med nevtralnostjo na ravni analize ter recimo temu etično držo pisca« (str.12). Zavzemanje navidezno nevtralne drže naj bi bilo po mnenju avtorice le potrjevanje statusa quo v trenutnih razmerjih družbene moči. To se sicer lepo sliši, vendar avtorica tako rekoč na vsaki strani svoje knjige kaže, da je pristranska že na ravni svojih analiz, celo na ravni prikaza dejstev in ne le na ravni »zavzemanja svoje etične drže«. V angažiranem znanstvenem delu je normalno, celo nujno, da se avtor/ica pozicionira, da se opredeli, da zavzame etično držo. V angažiranem družboslovju je pravzaprav težko biti vrednotno nevtralen. Pozicioniranje pa ne pomeni znanstvene pristranosti in »navijaštva«. Avtorica na primer na str. 334 pravi: »Cepljenje je torej s strani uradnih institucij ter večinskega dela strokovne in splošne javnosti z religiozno gorečnostjo obravnavano kot »največji čudež medicine« (v navednicah je v tekstu, ni pa referenc za to trditev!?). itd. To niso znanstvene ugotovitve, ampak kvečjemu polemična izjava nasprotnikov cepljenja. Tudi v zaključkih knjige na kratko povzema le »negativne« vidike cepljenja brez sleherne kontekstualizacije in to ji služi za zmerjanje alopatske medicine kot, tako trdi avtorica, ključnega opornika sedanjega »fašističnega« in »totalitarnega« sistema države, ki si jemlje pravico do odločanja o naših telesih, brez kakršnekoli razprave o nasprotnih gledanjih zagovornikov cepljenja in sodobne medicine (str.340).

Torej, če zaključim; delo bi lahko opredelili kvečjemu kot poročilo ali polemika nasprotnikov cepljenja ne pa kot znanstveno sociološko analizo. Gre za pamfletsko-navijaški pristop, ki ne razkriva ideoloških konstruktov cepljenja, ampak je sam ideološki konstrukt. Kot tak seveda ni prispevek k sociološki refleksiji nekega družbeno relevantnega problema. Tudi ni prispevek k interdisciplinarnemu povezovanju ved (sociologije in medicine) Nasprotno, zaradi slabo argumentiranih izjav, zaradi poseganja na strokovna področja drugih disciplin (medicine, farmakologije brez temeljnega poznavanja), je lahka tarča napadov s strani teh ved.

Avtorica: dr. Mirjana Ule